

Posudek na magisterskou diplomovou práci Borise Moskoviče *Chorvatsko 1989-1990: mezi Jugoslávií a nacionalismem*, Praha 2015, 152 s., rkp.

Problematika vývoje jednotlivých částí jugoslávské federace bezprostředně před jejím rozpadem na počátku poslední dekády 20. století není ani jihoslovanskou, ani zahraniční historiografií či politologií dostatečně zpracována. Pozornost badatelů se doposud soustřeďovala především na dramatické události, které následovaly po vyhlášení samostatnosti Slovinska a Chorvatska. Z předcházejícího období jsou podrobněji prozkoumány především okolnosti Miloševićova mocenského vzestupu a s tím související vývoj v Srbsku, Kosovu, Černé Hoře a Vojvodině. Díky publikacím Bože Repeho je také dosti podrobně zmapována relativně poklidná transformace titoistického režimu v pluralitní politický systém ve Slovinsku. O dění v Makedonii, v Bosně i v Chorvatsku před prvními svobodnými volbami v těchto jugoslávských republikách však máme pouze skromné informace. Hodnotu nepočtených studií navíc většinou snižuje jejich etnický či politicky podmíněná tendenčnost. Posuzovaná diplomová práce znalosti o dění v Chorvatsku na přelomu 80. a 90. let minulého století v mnoha ohledech významně, až zásadně rozšiřuje.

Vzhledem k nedostupnosti příslušných archivních fondů se výzkum, který Boris Moskovič podnikl, především opíral o časově velmi náročnou podrobnou analýzu tehdejších, obvykle velmi kvalitních a na státním dohledu a titoistické ideologii tehdy již takřka zcela emancipovaných chorvatských periodik. Autor pečlivě prostudoval dobové zpravodajství i komentáře, které přinášely deníky *Vjesnik* a *Slobodna Dalmacija* i týdeníky *Start*, *Danas* či *Polet*. Pro pochopení širšího jugoslávského kontextu čerpal především z informací přinášených ústředním stranickým deníkem *Borba*. Moskovič také zná nepočtenou historiografickou produkci a většinu příslušných memoárových děl, včetně teprve před několika týdny vydaných pamětí předního činitele Chorvatského demokratického společenství Josipa Manoliće. V seznamu literatury pouze neuvádí paměti Stjepana Mesiće a vzpomínky Savky Dabčević-Kučar. Větší časový prostor pro sbírání pramenného materiálu by mu jistě umožnil analyzovat již pro období konce 80. let neobyčejně důležité televizní a rozhlasové zpravodajství, ale to nebylo při přípravě diplomové práce reálné. Stejně platí i o faktech a souvislostech, které by mohl získat rozhovory s pamětníky.

V prvních kapitolách diplomové práce B. Mosковиč nastiňuje situaci, která v závěru 80. let v Chorvatsku, druhé největší z šesti republik jugoslávské federace panovala. Vývoj v Chorvatsku byl na rozdíl od Srbska, Slovinska či Černé Hory v této době relativně poklidný. Autor to vysvětluje úpornou snahou zdejší elity vyhnout se opakování událostí, které Chorvatskem otřásly v roce 1971, tedy její úsilím zabezpečit etnický klid a připravit podmínky pro provedení nezbytných ekonomických, sociálních i politických reforem. Zdůrazňuje přitom, že chorvatští funkcionáři jak chorvatského tak srbského původu byli v tomto ohledu zcela jednotní a v zásadě všichni podporovali tzv. *politiku chorvatského mlčení*, tedy kurs nabádající k nekomentování (a do jisté míry i k ignorování) událostí, které se tehdy odehrávaly v jiných částech federace. Lze jen souhlasit s Mosковиčovým konstatováním, že mezi chorvatskou stranickou elitou tehdy nenajdeme – snad kromě Stipe Šuvara – výraznější osobnost, která by se díky svému myšlenkovému potenciálu či osobnímu charismatu vydělovala z šedi u moci se střídajících funkcionářů posttitoistické éry. Stejně tak lze vyzdvihnout autorův argumenty podložený závěr, že náhlý vzestup nacionalismu v Srbsku tehdy ještě názory a postoje početné srbské menšiny v Chorvatsku výrazněji neovlivňoval.

V dalších kapitolách Mosковиč velmi plasticky ukazuje, že tento kurs zůstával – přes převratné změny v dalších částech SFRJ i v jiných socialistických státech – po dlouhé měsíce v zásadě stejný. Výstižně líčí rozpaky, se kterými chorvatská elita přijímala zrod alternativních politických formací, a to jak socialisticky orientovanou a na jugoslávských principech stojící Sjednocenou jugoslávskou demokratickou iniciativu (UJDI), tak již jednoznačně opozičně vyhraněné strany – Chorvatský sociálně liberální svaz (HSL) a Chorvatské demokratické společenství (HDZ). Až úkolem dalšího výzkumu bude objasnit, proč přes prvotní až nadšené přijetí UJDI v Chorvatsku i v celé Jugoslávii nakonec rychle zapadla, proč HSL dokázal oslovit jen část chorvatské veřejnosti a proč se masovou organizací během několika měsíců stalo právě Tudjmanovo HDZ.

Závěrečná část rozsáhlé diplomové práce je věnována vývoji Chorvatska v předvečer zásadních mocenských změn v této republice. Autor podrobně vysvětluje důvody, kvůli kterým chorvatští delegáti posledního sjezdu Svazu komunistů Jugoslávie jeho jednání nakonec opustili. Snaží se také objasnit, proč vládnoucí elita náhle změnila nastolený kurs a sama zcela překvapivě iniciovala schválení zákona umožňujícího provedení svobodných voleb. Nakolik to byl z její strany promyšlený krok, či šlo jen o neuvážené gesto, ukáže až

další výzkum. Důležité jsou také pasáže, které se zabývají změnami v postojích prečanských Srbů. Moskovič přesvědčivě ukazuje, že chorvatští Srbové, kteří v prvních demokratických volbách převážně hlasovali pro kandidáty Svazu komunistů Chorvatska, zůstávali přes vzrůst nacionálně podmíněného napětí ještě i v prvních měsících roku 1990 ve své většině loajálními občany Chorvatska.

Moskovičova práce představuje významný příspěvek k moderním dějinám jihovýchodní Evropy. Lze jen doufat, že se brzy dočká publikace. Bez nejmenšího váhání ji doporučuji k obhajobě.

Navrhovaná známka: výborně

V Sezimově Ústí, 17. srpna 2015

doc. PhDr. Jan Pelikán, CSc.

vedoucí diplomové práce